

UtbildningsdepartementetStatens skolverk
Box 4002
171 04 Solna

Uppdrag att för kommunal vuxenutbildning ta fram kurser i utbildning i svenska för invandrare och yrkeskurser på grundläggande nivå

Regeringens beslut

Regeringen ger Statens skolverk uppdrag enligt nedan.

Kurser i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare

Skolverket ska ta fram förslag till kurser i kommunal vuxenutbildning (komvux) i svenska för invandrare (sfi) och en kursplan för var och en av kurserna. Kurserna ska ersätta dagens kurser i sfi. Kurserna ska vara anpassade till att elever har olika studiebakgrund och ska kunna ha olika inriktningar utifrån elevernas behov och mål med studierna. Av varje kursplan ska kursens studieomfattning i form av verksamhetspoäng framgå.

En eller flera nationella kurser för grundläggande läs- och skrivinlärning ska tas fram. Kursen eller kurserna ska kunna läsas innan eller kombineras med övriga kurser inom sfi.

Skolverket ska även analysera om kurserna i sfi bör få delas upp i delkurser.

Yrkeskurser på grundläggande nivå

Skolverket ska ta fram förslag till yrkeskurser i komvux på grundläggande nivå. Kurserna ska

- ge grundläggande yrkeskunskaper och innehålla praktiska inslag,
- kunna kombineras till hela yrkesutbildningar, dvs. yrkespaket, på grundläggande nivå,

- kunna byggas på till utbildning på gymnasial nivå om individen vill det, och
- kunna kombineras med bl.a. språkutbildning i svenska i de fall det behövs.

Skolverket ska också ta fram förslag till de nämnda yrkespaketen.

Skolverket ska analysera om kurserna bör få delas upp i delkurser.

Kurserna ska svara mot de kompetenskrav som olika branscher ställer och de ska kunna leda till arbete inom t.ex. service eller trädgård.

Individen ska efter att ha gått en eller flera av kurserna också kunna fortsätta antingen till en sådan sammanhållen yrkesutbildning på gymnasial nivå som avses i 20 kap. 6 a § skollagen (2010:800) eller till en sådan kombinationsutbildning som avses i 31 a § förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.

Kommunerna ska inte vara skyldiga att erbjuda kurserna.

Skolverket ska lämna nödvändiga författningsförslag, inklusive i fråga om förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning och kursplanerna. Skolverket ska även lämna författningsförslag i fråga om skollagen om myndigheten bedömer att det behövs. Vidare ska Skolverket lämna förslag på hur statsbidrag skulle kunna lämnas för kurserna och yrkespaketen enligt förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Vid utformningen av statsbidragsbestämmelserna ska Skolverket ta ställning till om bidrag bara ska få lämnas till samverkande kommuner som kan erbjuda en fortsättning på kurserna och yrkespaketen på gymnasial nivå.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Skolverket ska i sitt arbete med den del av uppdraget som avser yrkeskurser på grundläggande nivå inhämta synpunkter från de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning.

Myndigheten ska löpande hålla Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) informerat om arbetet. Uppdraget ska delredovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 11 november 2024 och

slutredovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 15 december 2025.

Skälen för regeringens beslut

Kurser i sfi

Sfi bedrivs i form av fyra olika nationella kurser – A, B, C och D – uppdelade på tre olika studievägar. Kurserna regleras i kursplanen för sfi (Skolverkets föreskrifter [SKOLFS 2017:91] om kursplan för kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare). Kursplanen innehåller breda skrivningar och siktar på att ge eleven ett funktionellt andraspråk oavsett vad elevens mål med utbildningen är och det är lärarens arbete att utforma undervisningen med utgångspunkt i elevens behov. Kurserna är inte differentierade utifrån elevens utbildningsbakgrund, om eleven går studieväg 1, 2 eller 3 eller elevens mål med studierna. Detta trots att regelverket för komvux ställer höga krav på individanpassning och att utgångspunkten för utbildningen av en enskild elev ska vara elevens behov och förutsättningar (20 kap. 2 § skollagen).

Statens skolinspektion konstaterar i en tematisk kvalitetsgranskning som publicerades i maj 2023 att trots att tidigare utredningar och granskningar har visat på ett behov av att utveckla undervisningen i sfi så kvarstår problemet med brist på individanpassning. Lärarna uppger att de inte har tid att utgå från de enskilda elevernas behov, förutsättningar och mål när de planerar undervisningen. Samtidigt förlitar sig lärarna ofta på att läromedel eller fasta planeringar med färdiga upplägg tar upp nödvändigt innehåll. Det får olika konsekvenser för eleverna. Exempelvis upplever de att undervisningen är för lätt eller för svår, att de repeterar uppgifter de redan gjort eller att undervisningen inte är verklighetsnära. I förlängningen finns en risk att det påverkar elevernas motivation att slutföra utbildningen (Skolinspektionen, 2023).

Inom sfi ska elever som inte är funktionellt litterata eller har ett annat skriftsystem än det latinska alfabetet få grundläggande läs- och skrivundervisning inom ramen för utbildningen. Knappt en tiondel av alla elever inom sfi får grundläggande läs- och skrivundervisning. Undervisningen knyts inte till någon av kurserna A–D utan utgör en egen del som kombineras med dessa kurser. Det är alltså en process som kan pågå under hela den tid som eleven deltar i sfi, för att färdigheterna ska hinna automatiseras. Att bli funktionellt litterat i grundläggande bemärkelse kan ta lång tid. I kursplanen listas ett

antal möjligheter som undervisningen i grundläggande läs- och skrivinlärning ska ge eleven, men utöver det ger kursplanen begränsad vägledning i vad undervisningen ska innehålla. I kursplanen anges också att lärprocessen ser annorlunda ut för elever som är litterata, men inte behärskar det latinska alfabetet.

Inom sfi har inte kurserna, till skillnad från övriga utbildningsformer i komvux, en angiven studieomfattning. I övriga utbildningsformer anges studieomfattningen i verksamhetspoäng och det beräknas 20 verksamhetspoäng för en veckas heltidsstudier (2 kap. 1 och 2 §§ förordningen om vuxenutbildning). Detta får till följd att kurser i sfi har en tydlig början med en kursstart, men att det inte är definierat i tid när kursen förväntas avslutas vid heltidsstudier. Genom att ta fram och ange verksamhetspoäng för varje kurs definieras hur många veckor med heltidsstudier som normalt krävs för att klara kursen. Därmed uppnås en nationell förväntansbild för hur elevernas progression ska se ut och deras språkliga utveckling blir lättare att följa upp. Regeringen bedömer att en tydligt definierad förväntansbild skulle öka kraven både på eleven att ta ansvar för sitt eget lärande och på kommunen att eleverna ska få en kvalitativ undervisning.

Kurserna skulle dessutom kunna differentieras utifrån att eleverna har olika studiebakgrund, förutsättningar, behov av studieform och mål med utbildningen. Det skulle t.ex. kunna finnas tre olika kurser, en kurs för de som har en studiebakgrund som motsvarar svensk gymnasieskola eller som har deltagit i högskolestudier (en allmän kurs), en yrkesinriktad kurs och en mer akademiskt inriktad kurs. I dag finns det bara en kursplan som gäller för alla kurser och för hela målgruppen. Regeringen bedömer att genom att inrätta flera kurser med en kursplan för var och en av kurserna inom sfi så kan kursplanen utgöra ett bättre stöd för att möta de krav på individanpassning som ställs på utbildningen. Dessutom skulle bättre anpassade kurser kunna underlätta i planeringen och organiseringen av utbildningen. Genomströmningen i kurserna i sfi ser väldigt olika ut beroende på vilken studieväg eleven går. Om även kurserna och inte bara studievägarna är anpassade efter att eleverna har olika studiebakgrund och olika förutsättningar skulle det vara enklare att ange studietakten med verksamhetspoäng.

Skolverket ska därför ta fram flera kurser i sfi och en kursplan för var och en av kurserna. Av varje kursplan ska kursens studieomfattning i form av verksamhetspoäng framgå.

Det behövs vidare en eller flera nationella kurser inom sfi för att tydliggöra vad den grundläggande läs- och skrivinlärningen ska innehålla för de elever som är litterata, men som inte behärskar det latinska alfabetet. Kursen eller kurserna i grundläggande läs- och skrivinlärning bör kunna läsas innan eller kombineras med övriga kurser inom sfi.

Genom dessa ändringar kan utbildningarna bli mer likvärdiga över hela landet.

Yrkeskurser på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla komvux på grundläggande nivå. En vuxen har enligt skollagen rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå om han eller hon uppfyller vissa kriterier, bl.a. ska han eller hon sakna sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen bedrivs i form av olika kurser (20 kap. 5 och 11 §§ skollagen). Vilka kurser som ska erbjudas regleras i 2 kap. 18 § förordningen om vuxenutbildning.

Inom komvux kan såväl kurser på grundläggande och gymnasial nivå som kurser i sfi kombineras. Kommunerna kan också få statsbidrag enligt förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning för kurser på gymnasial nivå som kombineras med yrkeskurser på samma nivå. För att få statsbidrag ska kommunerna erbjuda kombinationer av nationella kurser i ämnen som är relevanta för ett yrkesområde (sammanhållna yrkesutbildningar). Kommunerna kan också inom ramen för satsningen få statsbidrag för s.k. kombinationsutbildningar, dvs. utbildningar där yrkesutbildningen kombineras med sfi eller svenska som andraspråk och stödjande insatser som syftar till att ge eleverna ökade möjligheter att nå målen för utbildningen.

Det har dock framkommit, bl.a. i rapporter från Skolverket och Sveriges Kommuner och Regioner, att personer i målgruppen för kombinationsutbildningarna kan ha svårt att tillgodogöra sig yrkesutbildning på gymnasial nivå. En av anledningarna är att deras kunskaper i svenska språket och inom andra områden är för svaga, vilket gör det mycket svårt för dem att studera yrkeskurser på gymnasial nivå. Det kan handla om att individen inte har motsvarande svensk grundskola, utan bara t.ex. sex års grundläggande utbildning vilket gör att vissa förkunskaper som behövs för gymnasiala studier saknas.

På grund av dessa svårigheter arbetar kommunerna på olika sätt med att på grundläggande nivå förbereda individen för en kombinationsutbildning, bl.a. genom att förenkla yrkeskurser på gymnasial nivå och genom att tillhandahålla praktik i olika former. Kommunerna för fram att det skulle behövas yrkeskurser på grundläggande nivå för att öka likvärdigheten för individen och för att underlätta för dem att förbereda individen för den gymnasiala utbildningen.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att det finns ett behov av yrkeskurser inom komvux på grundläggande nivå. Skolverket bör därför ges i uppdrag att ta fram sådana kurser i samarbete med de nationella programråden för gymnasial yrkesutbildning, så att kurserna blir gångbara på arbetsmarknaden och hos arbetsgivare. Utifrån dessa yrkeskurser kan sedan yrkespaket på grundläggande nivå tas fram, som svarar mot kraven inom olika yrken och möjliggör arbete efter avslutad utbildning.

De yrkeskurser som Skolverket tar fram kan skapa större likvärdighet än dagens system, där varje kommun gör sina egna varianter, och de skulle underlätta för individerna, kommunerna och arbetsgivarna. Kurserna bör ge grundläggande yrkeskunskaper och innehålla praktiska inslag. Kurserna bör kunna leda till arbete inom t.ex. service eller trädgård. De bör, utöver att svara mot kraven inom olika yrken och möjliggöra arbete efter avslutad utbildning, vara utformade så att de kan kombineras med bl.a. språkutbildning i svenska i de fall det behövs och kunna byggas på till nästa nivå, dvs. till utbildning på gymnasial nivå, om individen vill det. Skolverket bör även lämna förslag på hur statsbidrag skulle kunna lämnas för kurserna och yrkespaketen enligt förordningen om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Vid utformningen av statsbidragsbestämmelserna bör Skolverket ta ställning till om bidrag bara ska få lämnas till samverkande kommuner som kan erbjuda en fortsättning på kurserna och yrkespaketen på gymnasial nivå, för de elever som vill bygga vidare på de grundläggande yrkeskunskaper som kurserna och yrkespaketen ger.

Kommunerna bör dock fortfarande kunna skapa egna varianter med olika kurser.

På regeringens vägnar

Mats Persson

Lisa Ahlström